Opinto- ja uraohjaus korkeakoulutuksen saavutettavuuden edistäjänä

Mira Kalalahti, kollegiumtutkija

Turku Institute of Advanced Studies

@MiraKalalahti

mira.kalalahti@utu.fi

blogs.helsinki.fi/mirakalalahti

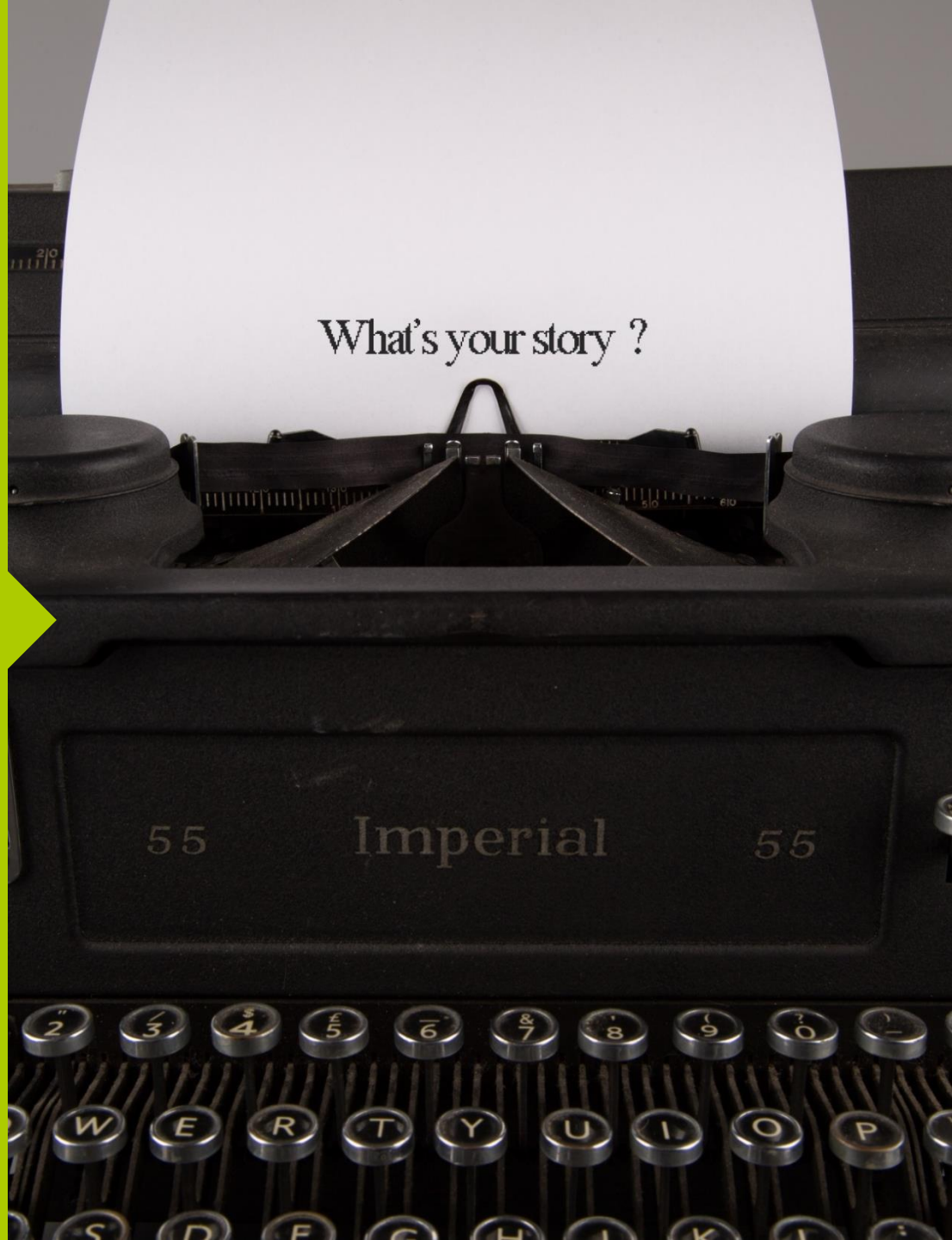

KOULUTUS- JA URA-OHJAUKSEN TAVOITTEET

- Edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta.
- Ehkäistä syrjäytymistä, vähentää työttömyyttä sekä sujuvoittaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista.
- Lisätä yksilöiden kykyä ymmärtää ja kehittää omia vahvuuksiaan sekä hankkia tietoa erilaisista koulutusvaihtoehdoista, ammateista ja työurista.

Watts 2008

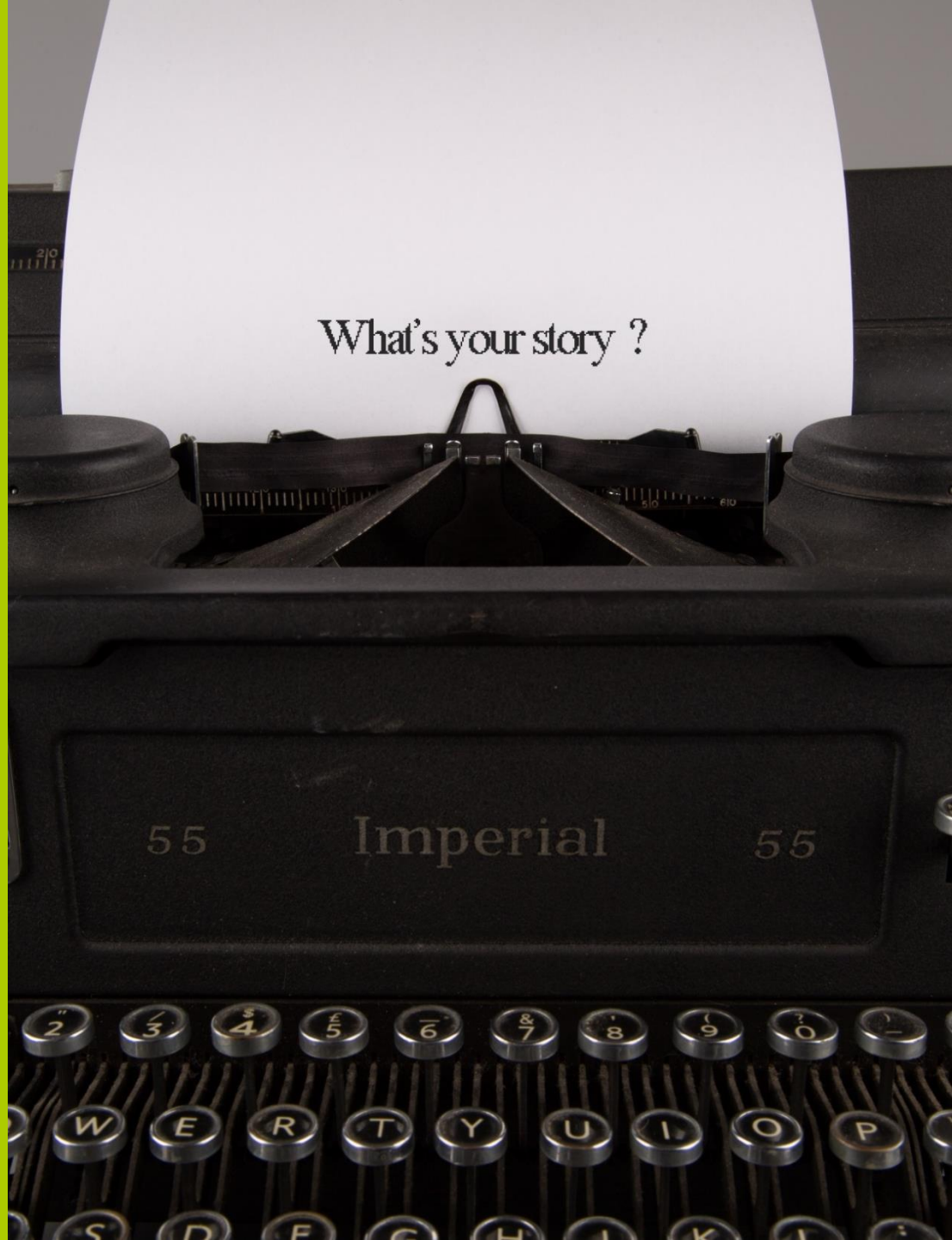

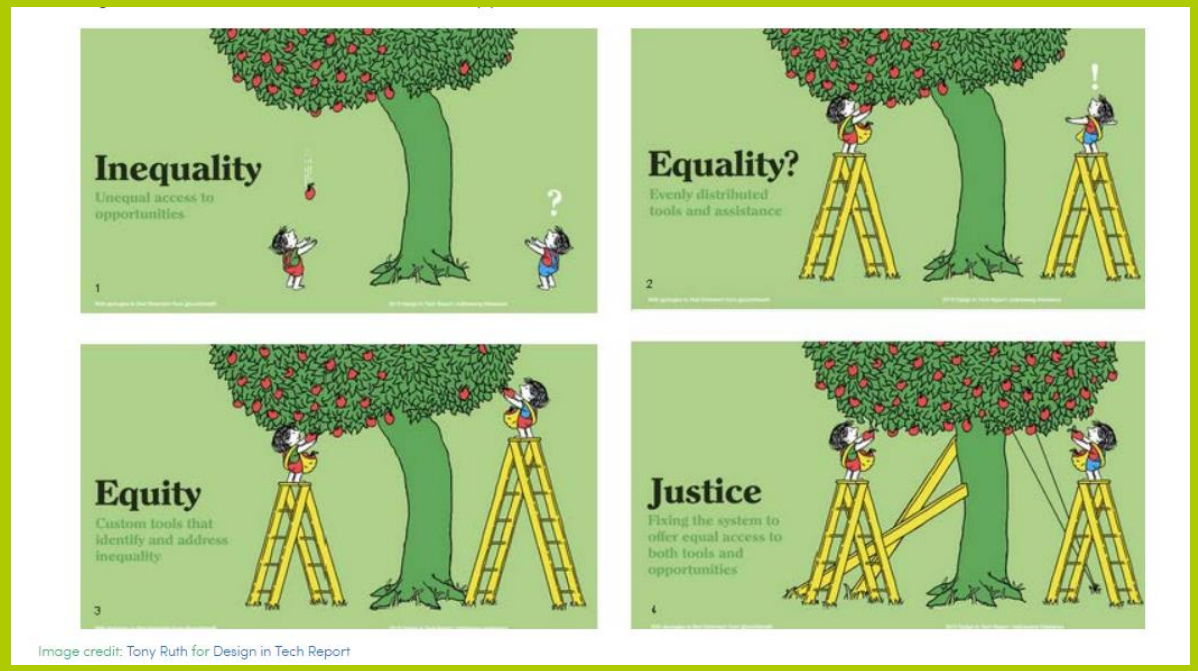

Image credit: Tony Ruth for Design in Tech Report

Oikeudenmukainen ohjaus

- Ohjaus tukee yksilöitä ja ryhmiä.
- Ohjauksella tuetaan nuoria ja yhteiskuntaa huomaamaan ennakko-oletuksia ja valtasuhteita, verkostoitumaan ja rakentamaan solidaarisuutta.
- Ohjaus avaa uusia mahdollisuuksia.
- Ohjaus voimauttaa (*empower*) yksilöitä ja yhteisöjä.

Haug, Hooley, & Thomsen (toim.) 2020

Toimijuus …
’ohjaus on yhteistoimintaa, jossa tuetaan ja edistetään ohjattavan oppimis-, kasvu-, työ-, ja ongelmanratkaisuprosesseja sellaisilla tavoilla, että ohjattavan toimijuus vahvistuu”, ja

…siirtymien elämänkululliseus: ohjaus osana yksilöiden elämänhistoriaa ja muuntuvia elämäntilanteita, toimijuuden tukena elämänkulun välitiloissa.

Vehviläinen 2014

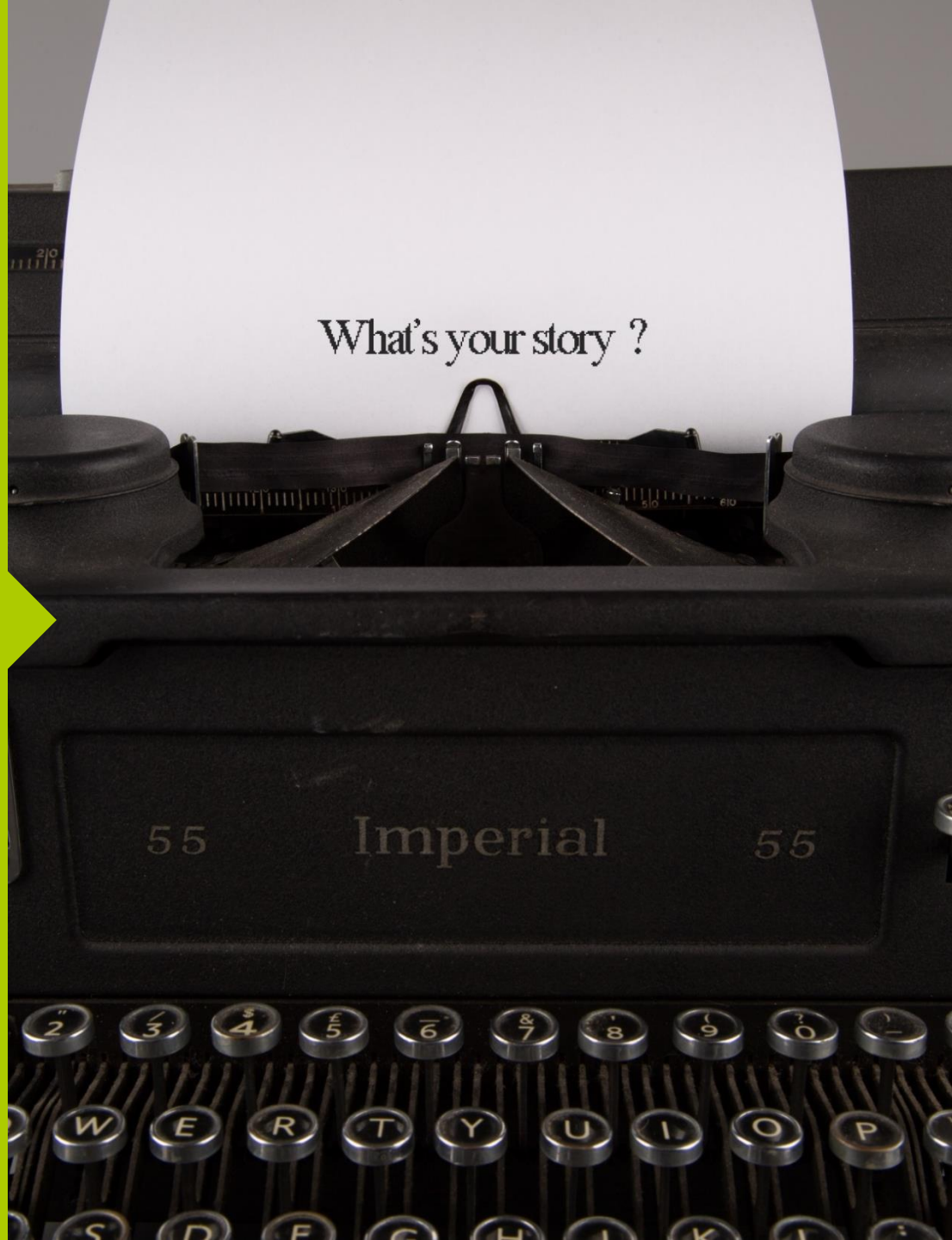

OHJAUKSELLA SUUNTIA, JOUSTAVUUTTA JA UUDELLEENSUUNTIA

Suomessa koulutuksellisia siirtymiä hankaloittavat opintojen aloittamisen viiveisyys, uudelleensuuntaaminen ja opintojen hitaus

- Verraten yleinen toisen asteen opintojen keskeyttäminen ja yleisesti opiskelun varhainen lopettaminen
- ~1/5 peruskoulun päättävistä ei pääse ensimmäiseen hakukohteeseensa; vain neljälle prosentille ei löydy opiskelupaikkaa
- ~ 1/5 harkitsee opintojensa uudelleen suuntaamista toisella asteella
- 67 % hakijoista hylätään korkeakouluhaussa (2016)
- Opintosuunnitelmien lisäksi tarve joustavoittaa koulutusohjelmien välisiä siirtymiä

OECD 2019a,b; VATT 2018

TARKOITUKSENMUKAISET KOULUTUSPOLUT

- Päämäärätietoiset tavoitteet ja tarvittavat resurssit auttavat nuoria ylittämään rajoja ja saavuttamaan kovassa koulutuskilpailussa tavoitelluimpia paikkoja.
- Motivaation ja tavoitteen ollessa epäselvempi nuoret ajautuvat koulutukseen ulkoa ohjatusti. Opinnot jäävät usein hajanaisiksi.
- OHO: opiskelukyvyn, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen korkeakouluissa: HOPS-ohjauksen merkitys, opiskelun taitokartta, saavutettava ohjaus.

Jahnukainen, Kalalahti & Kivirauma 2019; Klemola, Ikäheimo & Hämäläinen 2019

HENKILÖKOHTAINEN OHJAUS

- Opintosuunnitelmat urasuunnitelmiksi
- Ohjauksen ja nivelvaiheen uudelleenymmärrys
- Tarkoituksenmukaisten ja toimivien reittien tekeminen näkyväksi
- Opintopolkujen suunnittelua ja työelämään johtavia polkuja
- Ohjaustyön ymmärtäminen elämänmittaiseksi prosessiksi

Ahola ym. 2020; Kalalahti ym. 2020a. Jahnukainen ym. (toim.) 2019; Haapakorva, Ristikari & Kiilakoski 2018.

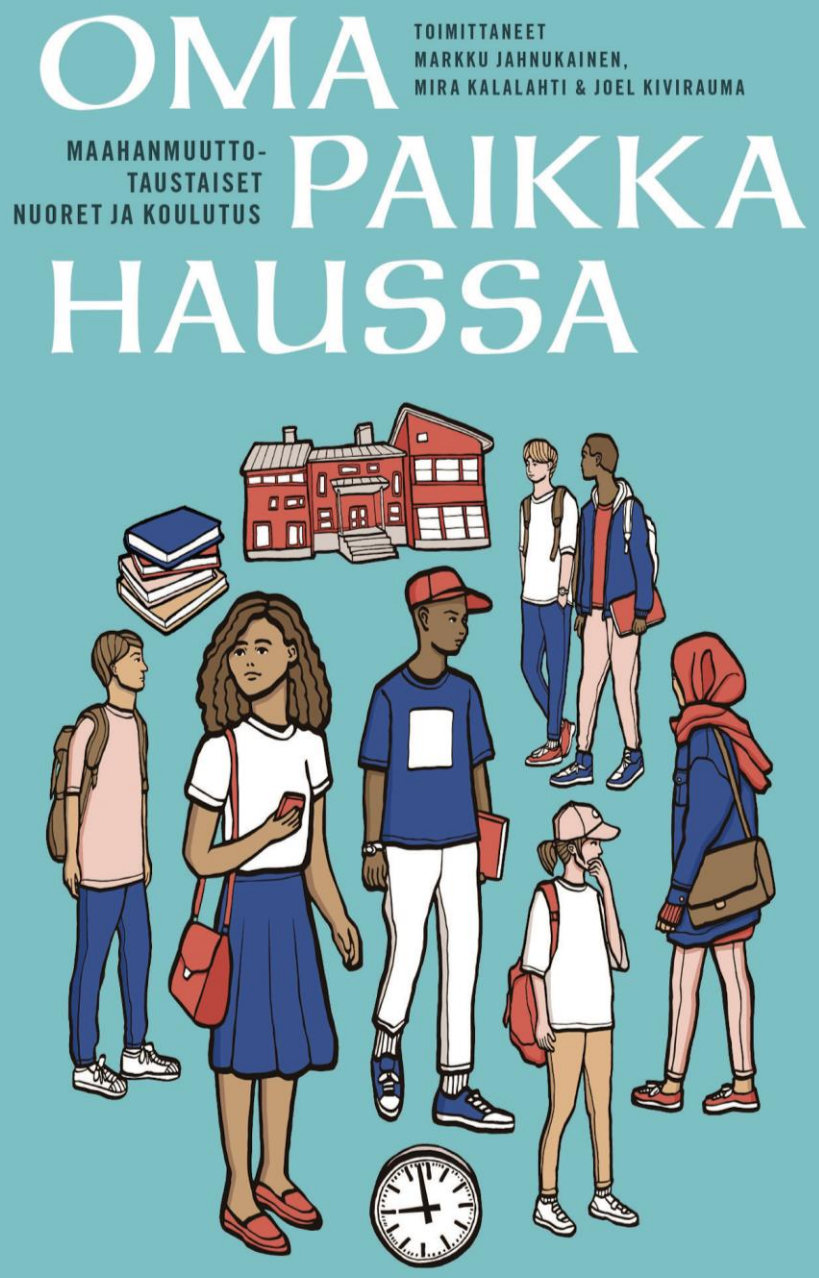

Ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus

- Toisella asteen ohjaukseen olla varsin tyytyväisiä. Mahdollisuus yksilöohjaukseen toteutuu hyvin. Resurssit ja vertaisohjaus huolettavat.
- Ammatillisen koulutuksen opiskelijoita 88 % ilmoittaa tehneensä henkilökohtaisen suunnitelman, lukiolaisista 38 %. Valmistuvaa opiskelijaa ohjataan, mutta jatkosuunnitelmaa ei usein laadita.
- Korkeakoulutuksen ohjaukseen ei olla niin tyytyväisiä; se nähdään usein korjaavana toimintana joka ei kohdistu pedagogiseen kokonaisuuteen.
- Opiskeluprosesseja ohjaavat näkemykset opintojen vaatimuksista ja sopivuudesta itselle. Niihin vaikuttavat myös opiskelumotivaatio, asenne ja opiskelutaidot.

Goman ym. / KARVI 2020; Harjunpää, Ågren & Laiho / Opetushallitus 2017; Penttinen ym. / Eurostudent VI 2017; Vehviläinen 2019; Lehto ym. 2019

Ohjauksen uudistaminen

Oppivelvollisuuden laajentaminen, Oikeus Oppia –ohjelma, Oikeus osata –ohjelma ja lukiokoulutuksen laatuohjelma: opinto-ohjauksen vahvistaminen perus- ja toisella asteella

Perusasteelle tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus ja siihen liittyvä henkilökohtainen opintosuunnitelma.

Lukiolaki (2019) henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, ylioppilastutkintosuunnitelma, jatko-opinto- ja urasuunnitelma. Oppilaitoksen vastuu antaa ohjausta valmistumisvuotta seuraavan vuoden aikana.

Ammatillisessa koulutuksessa (2017) henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma HOKS. Ehdotuksessa systemaattisempi jälkiohjaus.

Goman et al. / KARVI 2020; Harjunpää, Ågren & Laiho / Opetushallitus 2017; Vehviläinen 2019.

Sensitiivinen ohjaus

- Maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen, positiivinen erityiskohtelu, ammattikorkea-kouluihin valmentavat opinnot.
- Väylien ja opiskelumahdol-lisuuksien tekeminen näkyväksi
- Hakua tukevat toiminnot ovat toistaiseksi keskittyneet ammattikorkeakouluihin.

Airas ym. 2019; Stenberg ym. 2019; Ahola ym. 2020

- Sukupuolitietoinen ja muut erot huomioivan ohjauksen sekä ohjauksen koulutustarve
- Tarve tunnistaa rakenteiden tuottamat sukupuoleen, etnisyyteen, luokkaan ja asuinalueeseen liittyvät yhteiskunnalliset erot.

Jahnukainen ym. (toim.) 2019; Lahtinen 2019; Souto 2020

Elinikäisen ohjauksen strategiatyö

Nykyisiä julkisia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja parannetaan tukemaan aliedustettujen ryhmien osallistumista vahvistamalla asiakasohjausta ja ohjauksen laatua sekä tukemalla moniammatillista yhteistyötä.

Verkostoissa ovat mukana kuntien työllisyyspalvelut, TE-hallinto, koulutuksen järjestäjät, korkeakoulut sekä aikuissosiaalityö ja terveydenhuolto esimerkiksi alueellisen ELO-verkoston muodossa.

- Globaalit ilmiöt ovat aiheuttaneet muutospaineita ohjausosaamiseen
- Kaikilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia urasuunnitteluun
- Digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia ei ole hyödynnetty tarpeeksi ohjauksen kehittämisessä

https://minedu.fi/jatkuva-oppiminen-hanketiedot-ja-asiakirjat; Goman ym. 2020; Sarasjärvi & Murto 2020

Duaalista moninaiseksi

- Avoimen väylän tunnistaminen hakutavaksi todistusvalinnan ja valintakokeiden rinnalla
- Tiedotuksen, neuvonnan ja ohjauksen kehittäminen käyttäjälähtöisellä opintopalvelukonseptilla (Joutsen ym. 2020)
- Avoimet oppimisympäristöt ja niiden ohjauspalvelut
- Opetussuunnitelmatyö (Kalalahti ym. 2020b)
- Oppilaitosten ja koulutusasteiden yhteistyö (esim. jatkoväyläopinnot ja osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen) (esim. Ikonen & Voutila 2018)

Photo by Katerina Holmes from Pexels

Ohjaustyön yhteistyö

- Lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyö vaihtelee ja on satunnaista, epäsystemaattista ja perustuu yksittäisten toimijoiden ja oppilaitosten välisiin kontakteihin. Sopimuskäytänteet ovat monimutkaisia. (Ahola ym. 2020; OKM 2019)
- Ohjaustyön yhteistyötä jarruttavat myös institutionalisoituneet siilot ja sektorit. Elinikäisen ohjauksen kokonaisuudessa on koordinaatiotarpeita. (VTV 2015)
- Ohjaustyön yhteistyö seurailee myös hankemaisuudellaan kansallisia ja kansainvälisiä suuntauksia, jotka saavat erilaisia tavoitteita eri toimijoille ja vaikeuttavat kokonaissuunnittelua ja/tai yhteisten tavoitteiden asettamista (Kalalahti & Varjo 2020; Harjula, Kalalahti & Varjo 2021; GUIDE).

Ohjaus ja yhdenvertainen saavutettavuus

Ohjauksella tulee tukea opiskelusuunnitelmien tukemista ja niiden jatkumoita. Opiskelusuunnitelmat tulee ymmärtää laaja-alaisesti. Tähän tarvitaan myös positiivista erityiskohtelua ja aikaisemman osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

Ohjaustyöllä tulee tehdä näkyväksi ja mahdolliseksi jatkumot, siirtymät ja vaihdokset asteelta toiselle ja ohjelmien välillä. Tässä tarvitaan myös digitaalisia palveluja. Voidaanko jatkoväyläopintoja kehittää? Miten kirkastaa opinnoissa tarvittavaa ja niistä saatavaa osaamista?

Tämä edellyttää ohjaajien yhteistyötä oppilaitosten, linjojen ja oppiasteiden välillä. Korkeakoulutuksen ohjauksen yhteistyö?

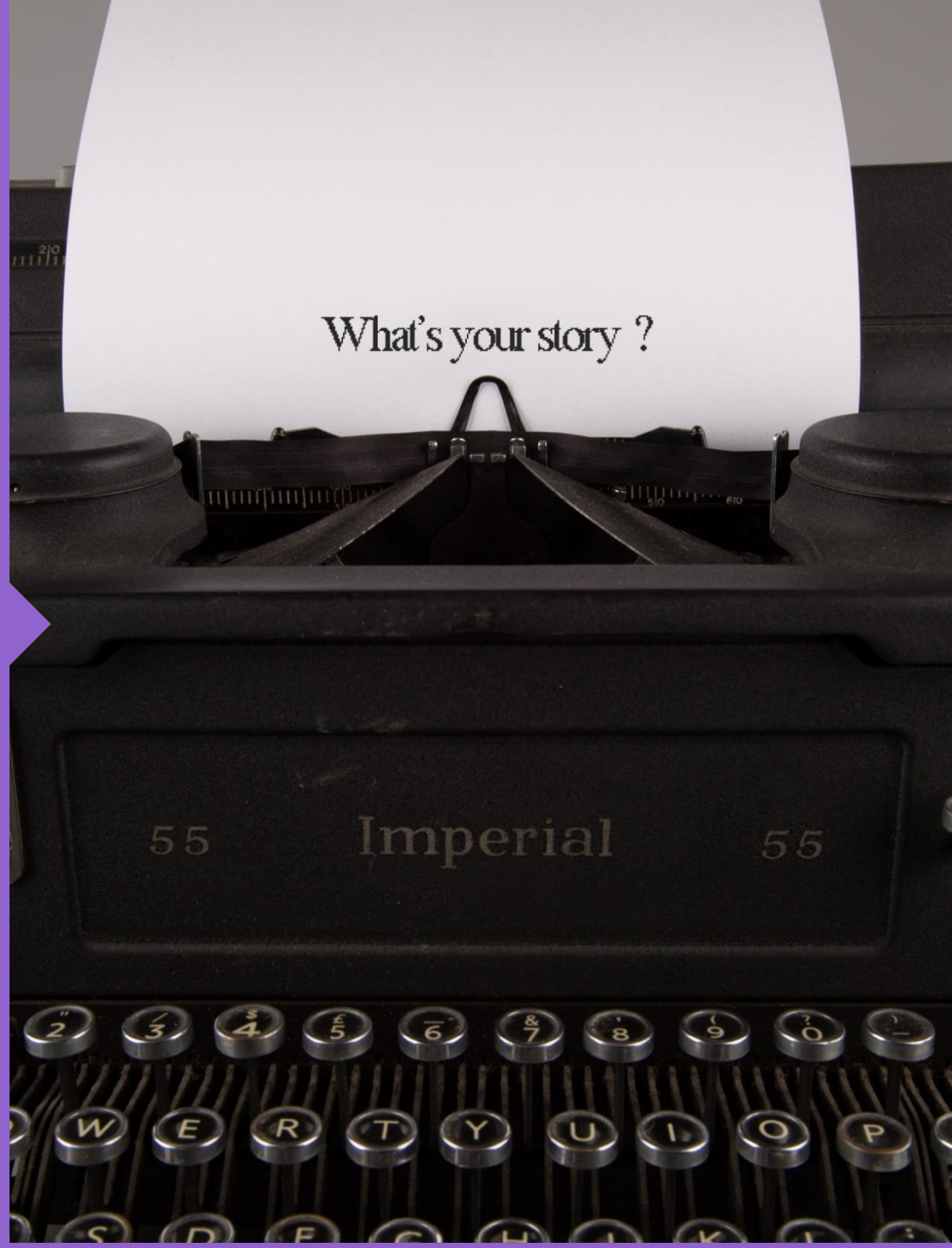

LÄHTEET

blogs.helsinki.fi/mirakalalahti

Mira Kalalahti, kollegiumtutkija

Turku Institute of Advanced Studies

@MiraKalalahti

mira.kalalahti@utu.fi

- Ahola, S.; Aittola, H.; Salminen, T.; Spoof, J. 2020. Lukioiden korkeakoulu- ja työelämäyhteistyö.
- Airas, M., ym. 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla.
- Guide: https://blogs.helsinki.fi/dynamics-of-career-guidance-policies/
- Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., … Vuorinen, R. 2020. Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja.
- Haapakorva, P., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. 2018. Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä.
- Harjula, S., Kalalahti, M. & Varjo, J. Ääniä opinto- ja uraohjauksen kansallisella kentällä…
- Harjunpää, K., Ågren, S., Laiho, S. 2017. Sujuvuutta siirtymiin – Toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheet.
- Haug, E.H., Hooley, T., Kettunen, J. & Thomsen, R. (toim.) 2020. Career and Career Guidance in the Nordic Countries.
- Ikonen, P-E & Voutila, K. (toim.)2018. Jatkoväylällä. Yhteistyöllä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun.
- Jahnukainen, M., Kalalahti, M. & Kivirauma, J. (toim.) 2019. Oma paikka haussa: maahanmuuttajanuoret ja koulutus.
- Joutsen H.,. Kuivalainen, T., , Haltia, N., … Vuori, S. 2020. Marginaalista vakiintuneeksi valintatavaksi: ideoita avoimen väylän kehittämiseen.
- Kalalahti, M. & Varjo, J. Ohjauksen tavoitteet ja merkitykset valtiopäiväkeskustelussa vuosina 1967–1998
- Kalalahti, M. ym. 2020. Koulutuspolun löytämistä ja sitoutumista - toisen asteen opintojen uudelleensuuntaaminen …
- Kalalahti , M , Niemi , A-M , Varjo , J & Jahnukainen , M 2020b. Diversified transitions and educational equality?
- Klemola, U., Ikäheimo, H. & Hämäläinen, T. 2019. OHO-opas. Opiskelukykyä, hyvinvointia ja osallisuutta korkeakouluihin.
- Lahtinen, J. 2019. ”Mikä ois mun juttu” – nuorten koulutusvalinnat sosialisaatiomaisemien kehyksissä.
- Lehto, R., Huhta, A. & Huuhka, E. 2019. Kaikkien korkeakoulu?
- OECD 2019a & b. Education at a Glance 2019 & Investing in Youth.
- OKM 2019. Katse korkealle Näkökulmia lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyöhön.
- Penttinen, L., Kosonen, T., Annala, J., Mäkinen, M. 2017. Ohjaus ja opintojen eteneminen. Eurostudent VI –tutkimuksen artikkelisarja.
- Sarasjärvi, K. & Murto, V. 2020. Oppivelvollisuuden laajentaminen - avoin kysely peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoille
- Souto, A.-M. 2020. Väistelevää ohjausta - opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttotaustaisten nuorten parissa.
- Stenberg, H., Hirard, T., Autero, M. & Korpela, E. (toim.) 2019. Korkeakouluvalmiuksia maahanmuuttajille.
- VATT / Economic Policy Council 2018. Economic Policy Council Report 2017
- VTV. 2015. Yhteistyö opintojen ohjauksessa ja uraohjauksessa.
- Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas.
- Vehviläinen, J. 2019. Siirtymien vaikutus koulutuspolun eheyteen.
- Watts, A.G. 2008. Career Guidance and Public Policy.